

Károlyi Amy

Kép keretben

A fiatal Barcsav képeim ily feketék a fák és zúgnak némán, óriásian a képkereten át.

A nagyok vásznaian suhan vagy papírból kinő és zúg némán, seitelmesen a megfestett idő.

Tóth Endre

Nyírják a füvet

Csak pár fa sínvlik satnyán az aszfaltos teren, hógutás, ritka lombjuk árnyékot se terem.

Nagy, behemót bérházak untig egyforma, mord tömbjét színezi zölden egy-egy tenyérvnyi folt.

Nyírják, már nem kaszálják a fű-szigeteket, a beton utak között magosra nőtt zsvet.

A zúgó nyírógépet gyerekrak követi, pillangó száll a fűben, s ók örülnek neki.

Az asszonyok szélesre táriák az ablakot, s a szobák belélegzik a szénaillatot.

Megöregedtem. Sokszor nem tudom az életkoromat. Nyolcvan felé közeledek. Ha megkérdezik tőlem a járókelők, akik a buszra várva mellém ülnek a padra: „Hogy van?” — mindig azt feleltem rá: „Mög köll lönni.” A lányom bevitetett a klinikára, méghozzá mentővel, amikor elestem az utcán, s az orvos megkérdezte: „Hogy van bácsikám, hogy érzi magát?” Neki is azt feleltem: „Mög köll lönni, de otthon nem lenne semmi bajom, itt belebetegszöm a sok szenvedésbe.” A lányom nem szívesen vette, amikor a mentő hazavitt...

— Ne búsulj, kicsikém, a valódi bajok úgyse hatnak rám... Későn fedeztem fel magamban ezt a tulajdonságomat, és bár későn, de átnyújtom neked is ezt a tapasztalatomat. Ha a nagy bajokat nem engeded magadhoz közel, akkor mindentől meg vagy védve.

A lányom azt hiszi, hogy szenilis vagyok, amiért éppen most beszélök vele ilyenekről. A lányom férjét agyvérzéssel vitték be a klinikára, pár nappal ezelőtt. A szomszéd szobában feküdt, amikor én is ott voltam a klinikán. Megnéztem persze, megsimogattam a haját, mert a szemébe hullt, és neki is elmondtam ezt az én bölcsességemet. Mintha megértett volna belőle egy és más...

— Menjen, egyen valamit a konyhában! Az egyik sült hús a magáé! — Hangosan szólt rám a lányom, szinte éllel, mert, úgye én sült húst eszem, a férje pedig...

Ettem. Kizárólag csak ettem. Másra se gondoltam az evésen kívül, pedig éhes se voltam. Ez

Birkanyírás

egy kicsit aggasztott. A szobában pedig sírt a lányom. En, vénember létemre, hogyan segíthetnék a lányomon? Legjobb esetben úgy tesz, mintha nem hallaná, amikor szólok hozzá, mert nem tudja, hogy az öregség nagy adomány, csak el kell tudni viselni... Én elviselem, mert olyan a természetem. Meg aztán nem lehet az ember igazán boldogtalan, amikor boldog akar lenni. Ezt meg is mondtam a lányomnak: Hogy az ember élete több, mint a sorsa, de ahogy gondoltam, nem figyelt rám. Le-föl járt a szobában, néha megfelekedve magáról, fájdalmasan nyúszított, amitől a szívem szorult össze. Mert, ha nem lennék öreg, talán még ki tudnék valamit találni az ő nagy boldogtalanságára... Vagy ha nem csoszognék, úgye, akkor még valaminek nézhetnének, akkor talán megemlésténék a szomszédok is a nevemet a lányom előtt... Vagy ha nem a szociális nővér nyírná a hajamat minden hónapban, Ez se tetszik a lányomnak, azt mondja, ő is megnyírna engem minden hónapban egvszer, miért megyek el én a tanácshoz szociális segítséget igényelni. És hiába mondom, hogy nem igényeltem én semmit, a tanácsháza tájékan se jártam, csak ez a jó nővérke, aki a szomszédban a Palj bácsihoz jár kitakarítani, olykor átszól nekem is a kerítésen (olyan, mint a napbarnitotta, érett barack).

— Laci bácsi, mindjárt birkanyírás lesz, megyek az ollóval!

És akkor jön és megnyír, én pedig hagyom. Eleinte, a szociális nővér jövelele előtt, megnyírt a lányom. Így aztán szinte sörtehajjal vártam rá. A szociális nővérke nem sértődött meg, semmit nem kérdezett, inkább én mondtam neki, hogy a fülemből azért kivághatná a szőrszálakat. A lányom — amikor jön a szociális nővér — direkt elmegy hazuról, azt mondja, nem akarja látni, hogyan enyelgek vele. — Á, nem enyelgek én, itthon maradhat az atól. Jó teremtes az, túlságosan jó, és azt meg kell becsülni.

A lányom napok óta sír, be-megy a munkahelyére, de a szövőgép mellett remeg a keze. Mostanában mindig remeg a keze. Egészen elhagyja magát, ilyen volt az anyja is. Beleesett a fájdalomba, és nem akart onnan kimenekülni.

— Te, kislányom — mondtam volna neki, amikor befejeztem a vacsorázást. Am ő elhúzódkodott tőlem. Persze, gondoltam, mert megint cipővel mentem a szobájába, de most nem törődtem ezzel a csekélységgel, és neki is mondtam, ne törődjön most ilyen csekélységekkel, legközelebb majd papucsba bújok. Megenyhült irányomban, de tovább zokogott. És akkor én, mintha visszanyertem volna régi apai életerőm, férfiaságomat arról kezdtem a lányommal beszélgetni, hogy én azért

érzem szerencsésnek magam, mert az életben soha nem találkoztam rossz emberrel.

— Nem is tudod, kislányom, hogy ez milyen kincs. Mert úgye, itt volt az anyád, aki csak értünk élt, itt voltak ti, öten, testvérek, akik szeretettel egymást, és szeretettek bennünket, és mindtőlük ember lett.

— De nekem senkim nincs a férjemen kívül! — ordított a kézembe a lányom, amit én észre se vettem. Soroltam tovább, mennyire szerencsés voltam a barátaimmal, akik betegségekben mellém álltak; a földem termett, mert mindent megadtam neki, magamat is a földnek adtam, úgy kellett azt csinálni, mert ha az ember valamit csinál, akkor mindig adja bele magát, hogy a föld az ember testévé váljék.

— És akkor itt volt 1945 is. A mi kicsi házunkba harminc orosz katona kvártélyozódott be, mi féltünk tőlük, ők meg kispárnát kértek anyátoktól. Mutatták, a kezüket a fejük alá téve, és egy kis négyszögletet rajzolva a levegőbe. Anyád, persze, minden kispárnákat odaadta nekik, hogy a szalma puhább legyen, amin aludtak, még nagypárnát is adott nekik anyád, ők megköszönték és kenyeret hoztak nekünk. És itt van most a te jó férjed, aki beteg ugyan, de láttam, már ébrednek...

— Azt mondja, ébrednek?! Rám nézett és megmozdította, felém fordította a fejét... Ha tönkreteszted magad, kit nézzen?! Hiszen te is tele vagy jóssággal.

DÉR ENDRE

1. „Papp Zsigmondot ismerem jól, jártam nála Gyomán, ő is járt nálam Ugrán... Tudtam, hogy Sinkát is, engem is „megmintáztott”, tudtam, hogy ő készítette el az ottani templom remek orgonáját... Bizonyos hogy Papp Zsiga is „befutott volna az óceánba”, ha nem halt volna meg ilyen hamar. Hogy most mit mondanak róla a „művész-kisasszonyok”, nem lényeges. Egykor talán majd helyére tevődik ő is. Hiszen, Szűcs Sándor is ott él a közelben és róla is hallgat a krónika, Sinka István is odavan már szegény, én is jól benne járok az időben... mindannyiúnknak adós maradt a kor...” — írta egy leveleiben ezeket a sorokat Szabó Pál 1969-ben. De vajon ki az a Papp Zsigmond, aki a Viharsarok gyepújéről, a Körös-part egyik álmos községéből is „befutathatott volna az Óceánba”? Ki volt az az ember, akit a zárkózott Szabó Pál barátságába fogadott, így dedikálta Tíz esztendő című regényét: „Papp Zsigmondnak testvéri szeretettel ajánlom ezt a könyvem”? Ki volt az a gazdaember, aki 1888-ban született Gyomán, meghalt 1961-ben szülőfalujában? Hogyan fér bele egyetlen emberi életbe annyiféle tevékenység, hisz sziket javított, mezőgazdasági gépeket konstruált, újszerű dísznövényekkel, téli csirkeneveléssel kísérletezett, szöveteketekét organizált, s mindemellett nagyszerű képeket festett környezetéről, karakteres szép szobrokat mintázott családtagjairól, barátairól, művészi értékű bútorkat faragott kemény kőrtéfaból, színvonalasan fényképezett, autodiaktaként megtervezte a gyomai református templom messzi földön híres orgonáját.

A természet pazarló gazdagsága, sokszínűsége öltött testet benne. Németh László kifejezésével, egy volt a „zseniális dilettánsok” közül, akiket mindig valami belső kényszer ostromozott újabb és újabb tehetségmérő próbákra. Népművész volt? Népi ezermester, östehtesség? Felesleges a skatulyázás, keveset mondanak e meghatározások. Bármíhez fogott, természetes egyszerűséggel és őszinte áradással valósult meg minden elképzelése, legyen az festett arcmas, falusi életkép vagy új cséplőgép-konstrukció, mechanikus márványvágó szerkezet, vagy szoborportré, orgonaterm vagy díszes faragású íróasztal. S mégis. Az a kor emelt falakat kibontakozása elé, amely éveken át hitegette, tenyérén dédel-

Gyulai triptichon

gette. Csoda-e, ha később a visszhangtalanság csöndjében meghasonlott, befelé forduló emberré vált?!

Eletműve, így torzó voltában is, nemzeti érték. Képeit, szobrait, szerkezetét évtizedekig por lepte az elárvult gyomai műhely felhomályában. Pedig egy ilyen bő forrású hagyaték buzdító példa, megsztvelendő tanulság. A gyomaendrői és gyulai szervezők jóvoltából a téglavár történelmi levegőt árasztó falai között végre a nagyközönség elé került e gazdag élet keresztmetszete. A főnti kérdésekre ott kaphatunk meggyőző válaszokat. Ez a tárlat mentőövet dob az elmúlásnak, adósságtörlesztési kísérlet és remény az elégtételre.

2. Kohán György, a felszabadulás utáni magyar képzőművészet egyik legeredetibb tehetsége, legnagyobb formátumú, ám tragikus sorsú egyénisége azt mondta egy alkalommal: „a didergő képzőművészet meleg cipőt szorongat a zekéje alatt. A most születő stílusok emberi tartalmak reneszánszát hozzák a művészetbe. Csakhogy ehhez nem elég az idomokkal és arányokkal való okos játszma, — ehhez a népek monumentális indulata, szomjúsága kell!” Ennek az indulatnak újabb élesztője, ennek a szomjúságnak friss forrása a gyönyörű Kohán múzeum felújított kiállítása, ahol az alapításkor bemutatott reprezentatív festmények és grafikák után most újabb negyven festmény és mintegy nyolcvan viasztempera került közönség elé. Kohán bejárva Európát, szülőfalujának, Gyulavárinak vonzaskörében kötött ki, élete és munkássága két városához, Hódmezővásárhelyhez és Gyulához kapcsolódik. Magába olvasztotta a század minden fontos, karszerűnek tetsző és előremutató művészi törekvését úgy, hogy ezért és mindennek ellenére önmaga tudott maradni, önnön törvényei szerint építkezett, alkotásainak java — legyen az hatalmas pannó, drámai erjű festmény, Szőnyit idéző olajpasztell vagy játékos grafika — valómáserejű és -értékű.

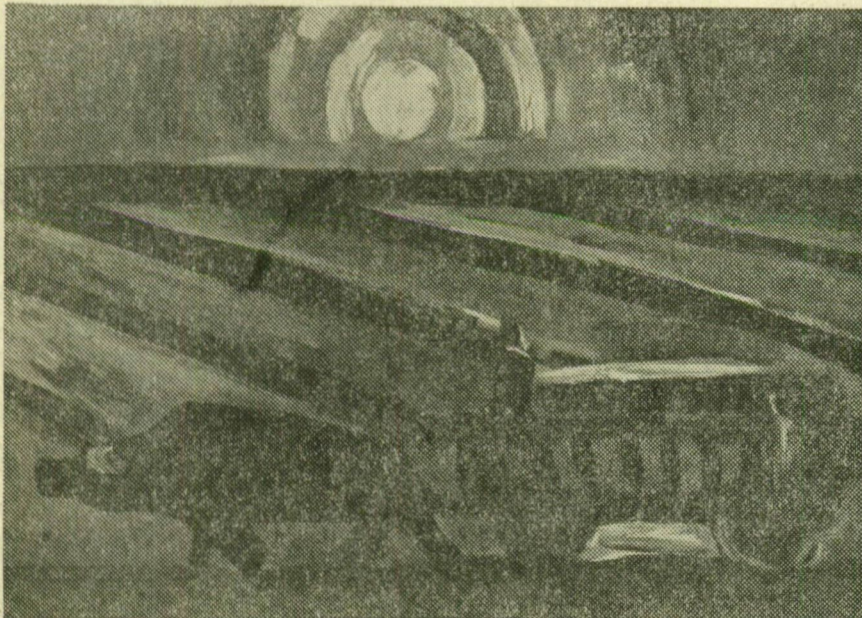
A nagybecsű hagyaték a művész akarata szerint került szülővárosába. A leltárkönyv mintegy 600 olaj- illetve viasztempera-festményt és közel háromezer grafikát tartalmaz. Ibos Éva művészettörténész, a hagyaték

gondozója ebből az óriási anyagból válogatott most új kiállítási kollekciót, az előzőhöz képest módosított törékvéssel. A kronológiára ügyel, de nem lineárisan, bizonyos vándortémák fölbukkanását, összecsengését, módosított hangsúlyait kapcsolja egybe, fölvezolja a pályáiv intellektuális vonulatát, erőteljesebbé teszi a Kohán számára fontos motívumokat. A Kohán-múzeum terneinek új képei ismét a döbbenet erejével hatnak, s igazolják e nagy művészről alkotott véleményünket. Az egyetemes érdeklődés és a mély magyarságtudat, a korlátok fölszaggatása és a humánus elkötelezettség, konstruktivista fegyelem és kirobbanó érzelmi hőfok, expresszív látomás és a kubista eszközök közt megbújó érzelmi rezdülés, a finom tónusok és a virtuóz kalligrafia — ez a sokoldalúság a csoportokhoz nem köthető szuverén látásmód, nemzeti önismeret és egyetemes tájékozódás emeli Kohánt képzőművészetünk kimagasló alakjává. Példája alkalmas mind bonyolultabb helyzetünk feltérképezésében a mércezerpre: a viszonyok tisztázásában, a világlátótorony funkciójára; továbblépést illetően pedig útjelző táblaként.

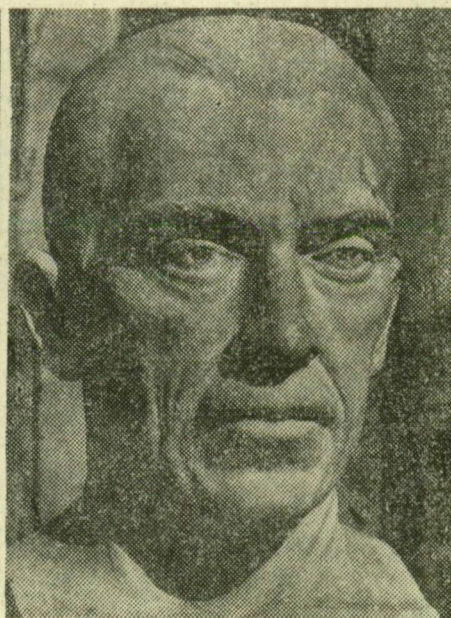
3. Lassan évtizede, hogy nyaranta Gyulán képzőművészek találkoznak, mégpedig olyan alkotók, akik azonos törekvéseket képviselnek. Ahogy egyikük fogalmazott, tulajdonképpen a véletlen hozta őket egy csapatba, de az már nem véletlen, hogy ily hosszú ideje együtt dolgoznak, összetartanak. Most a Dürer Teremben a Gyulai Művésztelep hat tagja rendezett kiállítást. Albrecht Júlia porcelán szobrait, Balogh Gyula, Marosvári György Szakáll Agnes és Székelyhidi Attila festményeit, Tömpe Emőke samott és kőagya tárgyait mutatja be.

Valamennyien az újnaturalisták szellemi és kifejezésbeli eszméit követik. Szemléletüket és munkáikat a pontosító szándék, a precíz megfigyelés, a kifinomult munkamódszer, a kivüállás és az empátia egybejárása jellemzi. A hétköznapi tárgyait, életképet, egy jórészt letűnő életforma dokumentumait mélyebb szintű megközelítésnek szándékával ábrázolják. Kompozíciójuk szerkezete, értelmezési mélysége, kiemeléseik szimbolikája a szemléveltség oldott bensőségessége nagyon határozott etikai tartásról és művészi programról tanúskodik.

TANDI LAJOS

Kohán György: Bivalyos szekér napkoronggal

Papp Zsigmond: Szabó Pál

Marosvári György: Hagyaték